

Соціалізація підлітків

Тетяна ЛОБОДА,
соціальний педагог

Соціалізація підлітків

Підлітковий вік – це найбільш складний період у формуванні особистості. У цей період формуються ціннісні орієнтації, закріплюються риси характеру і форми міжособистісної взаємодії, усвідомлюється власна своєрідність, що зумовлюється домінуючою потребою бути не таким, як усі. І від того, як будуть сформовані морально-ціннісні орієнтири підлітка, залежить становлення соціальних установок його особистості.

Однак, учень ще не володіє достатньо розвиненою соціальною свідомістю, не має цілком сформованої орієнтації і тому особливо чутливий до того, як співвідноситься те, чому його навчають. Тому, педагогами має бути налагоджена робота щодо формування моральних цінностей, розвитку соціальної активності своїх підопічних.

Відомо, що соціальна активність не є вродженою якістю. Вона формується в процесі життя. Необхідно підкреслити, що досить ефективно цей процес відбувається саме у підлітковому віці. Як стверджують психологи – це період значних зрушень у розвитку самосвідомості.

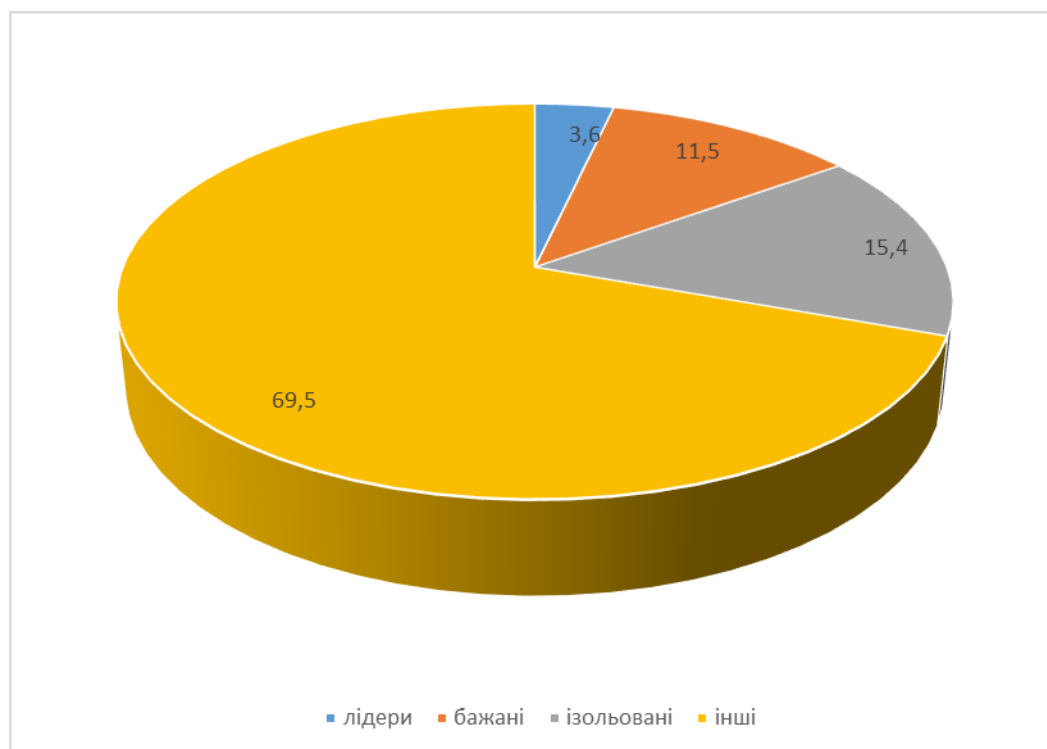
Соціалізувати дитину – це насамперед навчити її жити у злагоді із собою та навколишнім світом і саме тому, педагоги повинні знаходити правильний підхід до учнів цього віку і забезпечити їм успішну соціалізацію та психологічний комфорт в навчальному закладі і зокрема на уроках теоретичного та практичного навчання.

Оскільки розвиток особистості відбувається внаслідок соціалізації, то його мікросередовище в навчальному закладі відіграє важливу роль.

Ті учні, які не займають певне місце в групі відносно своїх однолітків не відчують себе комфортно на уроках, а відтак і менш вмотивовані на навчальну діяльність і на співпрацю з педагогами. Для визначення статусу кожного учня в групі ми використовуємо таку методику, як «Соціометрію» Дж. Морено.

Дана методика дає можливість визначити соціометричні зірки, бажаних, неприйнятих та ізольованих учнів. По результатам ми маємо уявлення про місце учня в системі особистих взаємин, можемо характеризувати тенденції спілкування, розкривати систему симпатій та антипатій. До прикладу візьмемо групу № 2 – 3.6% – лідерів, бажані –11,5%, ізольовані –15,4, інші – нормальний рівень адаптації.

Підводячи підсумок, зазначимо, що під час створення позитивної соціалізації учнів і здоров'ясприятливого освітнього середовища необхідно звернути увагу на характер взаємовідносин між учасниками освітнього процесу

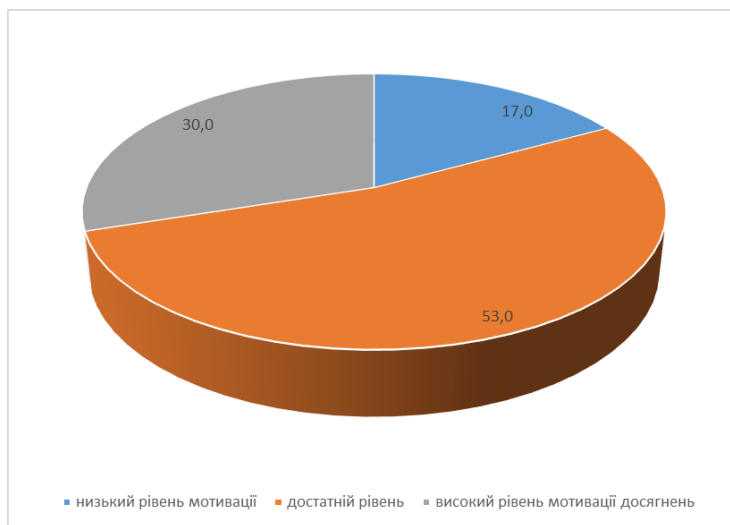
Не менш важливу роль в розвитку особистості і в комфортному самопочутті на уроках відіграє готовність учня до них, що є комплексною характеристикою входженню в життя навчального закладу і формування загальної навчальної діяльності.

Психологічну готовність до уроків можна визначити за такими компонентами:

1. Мотиваційний компонент готовності до уроку відображає бажання чи небажання учня навчатися. Він є важливим, оскільки від мотивації на

навчання залежить входження учня в учбовий процес, його розумова активність на уроці, пізнавальний інтерес.

Мотиваційну готовність до уроку можна визначити шляхом бесіди. Корекційна робота спрямована на формування внутрішніх мотивів учня. Коротко зупинимось на деяких результатах. Відповідно тестування груп першого та другого курсу на рівень мотивації досягнень можна сказати, що 17% – мають низький рівень мотивації, 53% – учнів мають достатній рівень, а 30% – високий рівень мотивації досягнень.

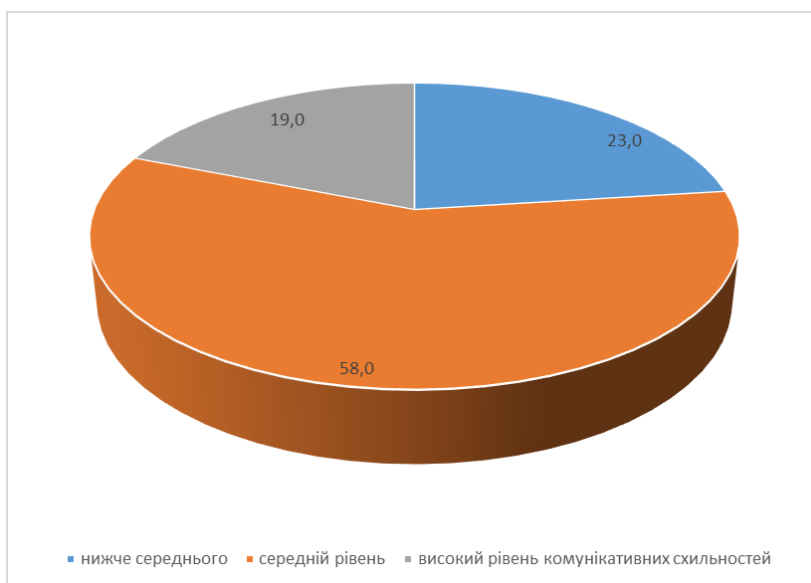

2. Інтелектуальний компонент включає обсяг знань, рівень розвитку пізнавальної сфери, логічне запам'ятовування.

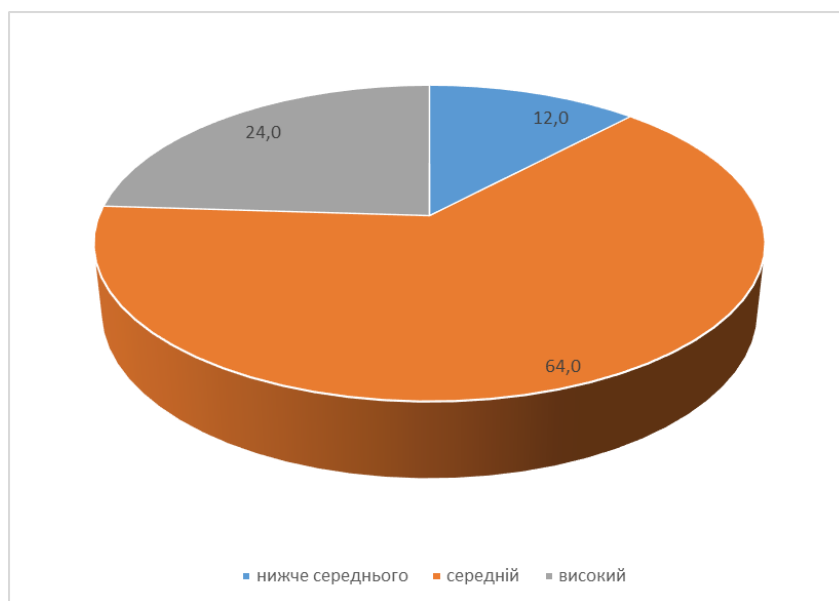
Корекційна робота – використання ігор, які розширюють світогляд, словниковий запас, тренують увагу, пам'ять, моторику.

3. Особистісний компонент готовності до уроку складається з таких показників: володіння навичками самоконтролю та саморегуляції, вміння підкорювати себе обставинам, поступатися при необхідності, включатися в загальну діяльність, рахуватися з думкою інших та поважати цю думку, знати норми поведінки, осмислено їх реалізовувати у контактах з оточуючими. Корекційна робота – вчити учнів розуміти почуття, емоції, дії інших, формувати у них симпатію. Відповідно цих двох компонентів ми використовуємо методику виявлення та оцінка комунікативних та організаторських схильностей. За результатами досліджень першого курсу можемо сказати, щодо комунікативних

схильностей 23% – нижче середнього, 58% – середній рівень, 19% – високий рівень комунікативних схильностей.

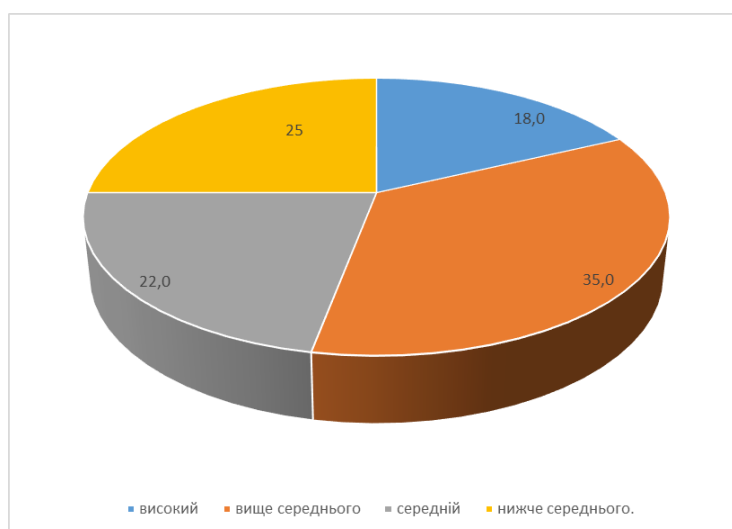
Організаторські здібності учнів першого курсу досить високі 12% – нижче середнього, 64% – середній, 24% – високий. Хочу відзначити, що в цьому році талановитих дітей в навчальному закладі досить багато – близько 20 чоловік.

4. Емоційний компонент проявляється в тому, що учень із задоволенням йде на урок, з радістю та довірою. Ці переживання роблять його відкритим для контакту з викладачем, учнями, підтримує впевненість в собі. Важливим моментом емоційної готовності є переживання, пов'язані з результатом навчальної діяльності – оцінкою, що впливає на самооцінку учня в цілому. За

результатами дослідження, які ми провели з учнями 1-го курсу майже 70% учнів мають низьку самооцінку. Але на 2-х та 3-х курсах ситуація змінюється і ця цифра знижується до 30%.

5. Вольовий компонент виявляється в умінні керувати своєю поведінкою, в пізнавальних процесів. Навчання вимагає довільного сприйняття, запам'ятовування та відтворення, вміння довільно виконувати дії і робити не тільки те, що цікаво, але і те, що потрібно. Прикладом вольового компоненту є виробниче навчання, де учні мають не лише запам'ятати, а й відтворити те, що показує майстер. Відповідно цього компоненту ми використовуємо методику дослідження логічної та механічної пам'яті. За результатами рівня пам'яті 18 % – високий, 35 % – вище середнього, 22 % – середній, 25 % – нижче середнього.

Окремо зупинимось на характері взаємовідносин між викладачами та учнями, як вагомим фактором психологічного дискомфорту на уроках виробничого та теоретичного навчання.

Частина педагогів вбачає причину негативних відносин в складності окремих розділів навчальної програми, невиконанням учнями домашніх завдань, в особистих лінощах учнів, які проявляють неповагу до викладачів, грубість, невдячність. Але треба розуміти, що труднощі взаємовідносин можуть бути викликані небажанням проникнути у внутрішній світ учня, відсутністю індивідуального підходу до нього. Кожен з наших учнів це є окрема особистість зі своїм характером, мисленням, типом темпераменту.

Відомо, що темперамент людини змінити досить важко, але позитивно впливати на очікувані дії, лінії поведінки учнів – представників різних типів темпераменту класний керівник та майстер виробничого навчання може.

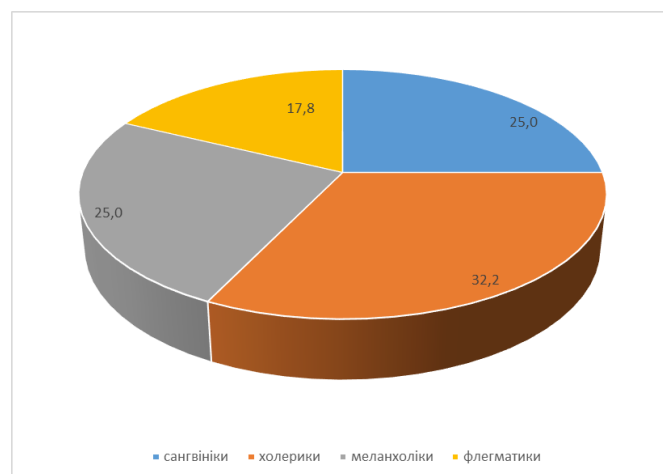
Так, сангвініка слід залучати до активної діяльності, ставити перед ним дедалі складніші завдання, контролюючи якість його діяльності.

Учневі холерику важливо давати простір для виявлення ініціативи, доручати справи недовготривалі. Часто змінювати види його діяльності.

Сприяти виробленому ритмові життя флегматика, формувати в нього прагнення до системи послідовності, не створювати стресових ситуацій шляхом частої зміни різноманітних видів діяльності.

Меланхолікові важливо створити позитивний емоційний фон щодо впевненості в його діях, не завантажувати зайвим спілкуванням з однолітками та швидкими видами діяльності.

За результатами досліджень в нашому училищі 25% – сангвініки, 32,2 % – холерики, 25 % – меланхоліки, 17,8 % – флегматики.

Звичайно, що в умовах взаємних звинувачень не можна говорити про повне взаєморозуміння між педагогом і учнем, а отже і про психологічний комфорт на уроці та ефективне засвоєння знань.

Всі ці причини впливають на те, що між викладачами та учнями виникають бар'єри спілкування.

Смислові бар'єри відносно конкретної вимоги. Наприклад, учень не встигає з математики, фізики чи інших предметів, оскільки пов'язує своє майбутнє з обраною професією. Звичайно, педагогові незрозуміло, як можна

нехтувати таким важливими предметом, і він щоразу намагається пояснити це учневі. Внаслідок постійного повторювання цих вимог, учень перестає на них реагувати зовсім. Щоб усунути цей смисловий бар'єр, слід змінити тон і манеру звертання до учня. Якщо була різка навчальна нотація, то слід спробувати звернутися по-дружньому і навпаки. Ще один спосіб ту ж саму вимогу має висловити інша людина, тоді ця вимога сприймається по-іншому.

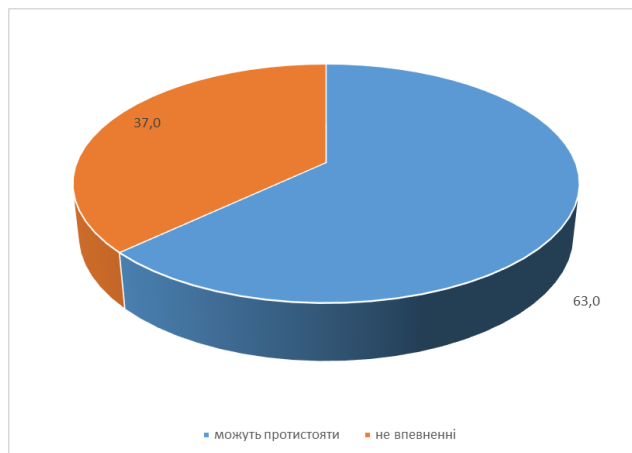
Розв'язання проблем смислового бар'єру відносно конкретної особи пов'язано з афективним ставленням учня до педагога. Оскільки учень може відмовитись від відвертої розмови з цим педагогом. Ми починаємо роботу зі щирої бесіди, в ході якої поступово з'ясовуємо основні причини цього явища. Бесіда має на меті усвідомлення учнем необхідності подолання негативних рис свого характеру.

Соціальний бар'єр. Зумовлений він переважанням у системі педагогічної взаємодії рольової позиції вчителя, який демонструє перевагу над учнем і свій соціальний статус.

Емоційний бар'єр. Він є наслідком невідповідності настрою, негативних емоцій, що деформують сприймання. Долають його за допомогою усмішки, чуйного ставлення до співрозмовника.

Психологічний бар'єр. Проявляється цей комунікативний бар'єр як сформована на підставі попереднього досвіду негативна установка, розбіжність інтересів партнерів спілкування.

Бар'єр невпевненості в своїх вміннях. Проявляється він за необхідності виконувати в ігровій ситуації певні дії, демонструвати власні можливості, в яких учень сумнівається. Відносно стресостійкості і вмінням керувати своїми емоціями, то по результатам тестування учнів - 63% можуть протистояти стресовим ситуаціям, а 37% - не впевненні, що зможуть справитись зі своїми емоціями під час стресу.

Щоб успішно подолати бар'єри спілкування необхідно, насамперед, адекватно оцінювати себе. Пізнання себе, керування собою, своїм емоційним станом має стати постійною турботою кожного педагога. Це необхідно для виявлення негативних і позитивних сторін власної особистості, діяльності, для пошуку шляхів і засобів усунення наявних недоліків, для вдосконалення своєї майстерності.

Професійно необхідними якостями особистості вчителя є витримка і самовладання, що характеризують його волюву діяльність, рівень саморегулювання поведінки, здатність гальмувати небажані збудження, процеси і дії. Жодних зривів, розгубленості і безпорадності його учні не повинні ні відчувати, ні бачити. Ще А.С. Макаренко вказував, що людина без гальм – зіпсована, некерована машина. Отже, треба це постійно пам'ятати і постійно контролювати свої вчинки і дії. «Врівноваженість, спокійний тон під час спілкування, стійкість, витримка і самовладання – усе це справляє позитивний вплив на працю учнів, сприяє діловому контакту їх з педагогом. З іншого боку, емоційні стани афективності, дратівливості, гніву, обурення, неприязні, презирства, що виражаються силою голосу, темпом, тоном розмови, добром лексичних засобів, інтонацією і стилем мовлення, нарешті, мімікою і жестами викликають емоційний відгук у психічному стані» – М.Г. Боянжу.

Отже, учень буде почувати себе комфортно на уроці і відповідно самостверджуватись і розвиватись на виробничій практиці, якщо:

- його позитивно сприймає учнівський колектив;
- об'єктивно (або завищено) оцінює педагог;

- дружньо налаштований до педагога і учнів;
- користується повагою в групі і сам поважає інших;
- психологічно готовий до уроку за такими компонентами:

мотиваційний;

- інтелектуальний;
- особистісний;
- емоційний;
- вольовий;
- уникає смислових бар'єрів.